

Prijazen sogovornik v petdesetih, ki zna z besedami. Avtor romana Usodni polet. In nekdo, ki uči prihajajoče generacije, kako sobivati z mediji, tudi z umetno inteligenco. Bi se je morali bati ali jo sprejeti v svoja življenja? Kaj z njo, ko ne želimo, da nas gleda, bere? Kako bomo na skrivaj mislili nečedne misli, ko pa s telefoni v žepih nič več ne ostane skrito? Bomo sploh še kdaj svobodni? Nam bo brala tudi sanje? Se ji bomo lahko odrekli? Zaživel brez zaslonov? Miha je prepričan, da bomo ljudje v glavnem vedno ubrali najkrajšo pot do cilja, a mogoče bi se pa kakšni morali odreči. Miha je tudi filmski pedagog in publicist. Zanj ni neumnih vprašanj, zato sem si ga upala vprašati, kako je UI vedela, da razmišljam o kokoših, saj je moj splet ravno v tem času preplavila z oglasi za kokošnjake. Kako ji uspe, da me bolje bere kot moj partner? Se je moram bati ali mi lahko pomaga? Imam sploh izbiro?

Tekst: URŠKA KRIŠELJ GRUBAR

FOTO: SHUTTERSTOCK

Z lopato ne moreš olupiti kivija

Dva primera: samo razmišljala sem o kokoših, pa sem na telefonu že prejela oglase za kokošnjake. Neko knjigo sem prejela v dar. Še odprla je nisem, pa ob preverjanju novičk na telefonu že začnejo »ven skakati« ta avtor in druge knjige s podobno vsebino. Imate kako idejo, kako to deluje?

Imam, vendar je zelo mračna. Se bojim, da je resnična, ker se enako dogaja tudi meni. Najprej vprašanje: ste kdaj, ko ste si naložili kakšno aplikacijo, prebrali, kaj podpisujemo, ko kliknemo sprejmi? Jaz enkrat sem. Vse. Tudi najbolj skrite povezave. Za neko povsem benigno aplikacijo, ne vem več, katero. Notri (zakopan globoko spodaj za sedemnajstimi kliki in v tako drobnem tisku, da bi še mravlje le stežka brale) je bil seznam malo manj kot 300 podjetij, ki jim lastniki te aplikacije dostavljajo podatke, ki jih pridobijo. In to so podjetja, ki so specializirana za prodajo informacij in podatkov. Kdo so njihovi naročniki? Najboljši ponudniki na tržišču. In zdaj – pri nas jabolčnikih (op. a.: lastnikov Applovih telefonov) te telefon vpraša »allow apps

to track«, in če to kliknemo (v silni želji, da bi čimprej lahko začeli uporabljati aplikacijo), damo soglasje, da bolj kot ne ta aplikacija lahko počne z našim telefonom praktično vse – tudi posluša. Danes je ena najpreprostejših stvari prepoznavanje govora in njegova pretvorba v besedilo. Od tod je do ponudbe oglasov le še korak. Spomnite se znamenite izjave (mislim da) Carla Sagana ali Arthurja Clarka: Vsaka dovolj zapletena tehnologija je za navadnega uporabnika nerazločljiva od čarovnije. To so doživela plemena ob prvem stiku z Evropejci, to doživlja danes vsakdo. Vse to je poenostavljeno, ampak v grobem tako stvar deluje.

»UI ni čudežna rešitev, mogoče je izziv. Toda zame je samo orodje. Kakor z lopato ne moreš olupiti kivija, tudi UI ni za vsako situacijo. Včasih lahko pomaga, velikokrat ne.«

• Kako daleč to lahko gre? Je mogoče, da bo UI začela brati naše sanje?

Neposredno brala? Dvomim, da bova to doživela. Ne, ker UI ne bi bila tega zmožna, temveč ker jih še sami ne zmoremo brati ali zapisati. Nimamo tehnologije, ki bi to omogočala. Toda interpretirati sanje ... To je nekaj drugega. To zmore tako dobro kot podatki in algoritmi, na katerih temelji.

• Ali se lahko tej kontroli izognemo, če smo brez pametnega telefona?

In računalnika. Nekje na samotnem otoku, brez stika s človeštvom, družbo. Pa še takrat se postavlja pomembnejše vprašanje, ali nimamo tega »nadzora« že vgrajenega.

Simbolno je del nas samih, ne moremo se mu odpovedati. Poleg tega pa: tudi če sami nimamo telefona, ga ima pri sebi kdo drug. Popolna izolacija? Izstop iz družbe? Ni tako ključno vprašanje »nadzor – da ali ne«. Bistveno je, kako živeti z njim.

• Kako?

Sam rešujem stvari tako, da spremljam in berem strokovne obja-

FOTO: SHUTTERSTOCK, OSEBNI ARHIV

**Boštjan
Miha Jambrek
o usodnem
poletu umetne
intelligence**

spomnim na nekega drugega Jambreka. Tistega v srednji šoli. Tistega na faksu. Se mi je tudi tedaj zdelo, da gredo stvari prehitro? Če malo pomisliva, je ta izjava, da se svet čedalje hitreje spreminja, prisotna že od nekdaj. Ali vsaj od industrijske revolucije naprej. Gre svet prehitro naprej ali se mu samo midva čedalje počasneje prilagajava? So vprašanja, ki jih odpirava kot problem, problem tudi za generacijo Z ali alfa? Ne gre za to, kako hiter ali počasen je napredek za naju, pomembneje je, ali ga lahko usmerja

ve o medijih, ne pa samih medijev. Sicer izgubim stik s primarnim virom informacij, toda pluralnost interneta tukaj zelo pomaga, da prideš hitro do najnovejših spoznanj. Eno izmed njih, ki me je presunilo v zadnjem času, je bilo predavanje priznanega britanskega avtorja o UI. Imel sem srečo, da sem lahko njegov nastop poslušal na neki konferenci o izobraževanju in digitalizaciji. Rekel je, da je počasi nastopil čas, da se ljudje vprašamo, kaj pa če nas UI lahko reši. Kaj če bo sposobna odpraviti družbeno neenakost, vojne in lahkoto? Kaj če bo sposobna spraviti Slovence, ponuditi družbenopolitični sistem, kjer bosta komunizem in kapitalizem lahko sobivala in kjer bomo lahko uživali najboljše obeh svetov?

● **Mnogi ne prenesemo nadzora, kontrole, občutka, da smo opazovani. Kako se sprijazniti, da pač svobodni ne bomo več?**

Zame je svoboda iluzija. Nadzor, o katerem govoriva, je bil vedno prisoten. Spreminja se samo to, kdo nas nadzira. Soseda, ki nas zasači pri nečem, kar ne sodi v koncept življenja na vasi? Nadzorne kamere in sateliti ali telefon v našem žepu?

In morda še pomembnejše: kdo je na drugi strani? Kdo interpretira zajete podatke? Župnik? Diktor? Korporacija? In predvsem s kakšnim namenom? Predvsem v komunizmu (delno tudi v fašizmu in nacizmu) je bil posameznik del sistema, kjer je vsakdo ovajal vsakogar. Smo bili takrat bolj ali manj svobodni? Smo mar imeli svojo zasebnost v svetu, kjer so otroci ovajali starše, prijatelji drug drugega in kjer sta Julia in Winston slednjič izdala tudi drug drugega? V imenu Velikega brata? Svojo svobodo raje predam korporacijam kakor takšni diktaturi.

● **Zadnje čase sem ob branju knjig dobila občutek, da jih ni napisal človek. Bi prepoznali avtorja, ki mu pri pisanju pomaga UI?**

Ne, to ni mogoče. Prepoznal pa bi zgodbo, ki je ni napisal človek. UI je odličan generator idej, odlično povzema besedila, namesto nas lahko prebere na stotine člankov in pripravi povzetke. Toda za njo vedno stoji avtorjeva odločitev. Včasih je UI sopotnik, včasih prekletstvo. In kadar jo avtor uporablja na takšen način, so na koncu še vedno njegove besede tiste, ki nas nagovorijo. Njegove

odločitve. Njegove misli. Vir navdih je lahko karkoli. Drevo ob poti, stavek, izrečen za sosednjo mizo v baru, ali pa UI. Lahko je to iskalni niz v spletnem brskalniku, podoba na zaslonu. Karkoli. Kadar pa govoriva o besedilu, ki ga je napisala UI, je to relativno preprosto prepoznati. Zdi se strahotno pomembno, globoko, tehtno, toda ko o tem razmislim in si rečem, okej, o čem pa tole zares govori? Takrat vem, da tega ni napisal človek. Prepoznavamo kontekst. Tega UI (še) ne zna. Vsaj ne v umetniških besedilih.

● **Napredek je zelo hiter, nekaj, kar se nam je še včeraj zdelo znanstvena fantastika, danes postaja resničnost. Kaj nas čaka?**

Res je, napredek je tako hiter, da se tega včasih ustrašim. Potem se

generacija, ki ga poganja. Družbena omrežja so primer, kjer smo popolnoma izgubili nadzor. Zaživela so sama po sebi, onkraj tistega, čemur so bila namenjena. Bo z UI podobno? Kdo ve. Kako v resnici deluje, ve le peščica ljudi.

● **In kako nam UI vendarle lahko pomaga? Kako jo udomačiti? Kako z njo sodelovati, da se je ne bo treba bati?**

Samo na en način. Kakor z vsem v življenju, kakor z vsem, česar se bojimo. Tako, da jo nagovorimo, spoznamo in se jo naučimo uporabljati. Z njo živeti. Saj veste, kako je s strahom? Znotraj je votel, zunaj ga pa nič ni. Ko ga spoznamo, ko se z njim spopademo. Dokler se skrivamo, umikamo simbolnemu, ima nad nami moč. ■